

Ἀπὸ τὴν μίνησιν τῶν Ἰδεῶν

SIR DENNIS ROBERTSON

ὑπὸ Γ.Δ.Α.

Πρό τινων μηνῶν ἀπεβίωσεν εἰς Καίμπριτζ (Ἀγγλίας) εἰς ἓκ τῶν διαπρεπεστάτων ἀκαδημαϊκῶν οικονομολόγων τῆς ἐποχῆς μας, ὁ πρῶν καθηγητῆς τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας Dennis Holme Robertson, εἰς ἡλικίαν 72 ἐτῶν.

Ὁ διάσημος οὗτος οικονομολόγος, ὁ ὁποῖος διεδέχθη τὸν καθηγητὴν τοῦ Pignon εἰς τὴν ἔδραν τοῦ Marshall, εἶναι πασίγνωστος διὰ τὰς συμβουλὰς του εἰς τὴν μακροοικονομικὴν θεωρίαν καὶ εἰδικώτερον εἰς τὴν νομισματικὴν θεωρίαν. Ἡ ἐπίδρασις τῶν διδασκάλων του Pignon, Keynes, Walter Layton, ἦτο σημαντικὴ καὶ ἀποφασιστικὴ δι' ὅλην του τὴν ἀκαδημαϊκὴν καὶ συγγραφικὴν σταδιοδρομίαν. Ἡ πρώτη του μελέτη, μία Fellowship Dissertation, ὑπὸ τὸν τίτλον Industrial Fluctuations, κατέστη κλασσικὴ καὶ θεωρεῖται ἀκόμη καὶ σήμερον ἀπαραίτητος διὰ τὴν σπουδὴν τῶν οικονομικῶν κυμάνσεων. Ἀμέσως μετὰ τὸν πρῶτον Παγκόσμιον πόλεμον ἐδημοσίευσεν τὴν οὐσίαν τῆς νομισματικῆς θεωρίας, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς παραδόσεως τοῦ Καίμπριτζ, εἰς πασίγνωστον τόμον του ὑπὸ τὸν τίτλον: Money. Ἡ πλέον ὅμως πρωτότυπος μελέτη του ἐδημοσιεύθη κατὰ τὸ 1926 εἰς ἓνα μικρὸν τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον Banking Policy and Price Level. Ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ κατανοήσῃ τὰς ἐννοιολογικὰς καὶ ἀναλυτικὰς ρίζας τοῦ Treatise καὶ τῆς General Theory τοῦ Keynes, δὲν θὰ πρέπει νὰ παραλείψῃ τὴν μελέτην τοῦ μικροῦ αὐτοῦ τόμου. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Robertson εὕρισκετο εἰς στενὴν συνεργασίαν καὶ καλὰς προσωπικὰς σχέσεις μετὰ τὸν Keynes καὶ τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι καρπὸς καὶ τῶν δύο εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ὁ ἴδιος ὁ Robertson εἶπεν ὅτι: «Νομίζω ὅτι οὐδεὶς μετὰ τῶν δύο ἡμῶν γνωρίζει πόσα ἓκ τῶν ἰδεῶν τῶν περιεχομένων εἰς τὸν τόμον αὐτὸν ἀνήκουν εἰς ἑκάτερον ἕξ ἡμῶν».

Καὶ ἐν τούτοις, ἀκριβῶς λόγῳ τοῦ εἴδους τῶν θεμελιωδῶν ἐρωτημάτων, τὰ ὁποῖα ἡ μελέτη αὕτη ἔθετε, κατέστη ἡ ἀπαρχὴ τῆς κεῦνσιανῆς ἐπαναστάσεως. Τὸ βασικὸν τοῦς θέμα συνίσταται εἰς τὰ ἐρωτήματα: Ποῖος ὁ σκοπὸς καὶ ἡ λειτουργία τῆς ἀποταμιεύσεως, πῶς αὕτη δημιουργεῖται καὶ ποῖα ἡ ἐπίδρασις τῆς ἐπὶ τῆς συνολικῆς προσφορᾶς τοῦ χρήματος. Τὰ ἐρωτήματα αὐτά, τὰ ὁποῖα ὁ Robertson τὰ ἀπῆντησε κατὰ πρωτότυπον τρόπον, ἀλλὰ πάντοτε εἰς τὰ πλαίσια τῆς μαρσαλλιανῆς παραδόσεως, ἀπετέλεσαν ἀργότερον τὴν ἀφετηρίαν τῆς κεῦνσιανῆς ἐπαναστάσεως, εὕρισκονται δὲ εἰσέτι εἰς τὸ κέντρον τόσοσιν τῆς βραχυχρονίου μακροοικονομικῆς θεωρίας, ὅσον καὶ τῆς συγχρόνου θεωρίας τῆς μακροχρονίου μεγεθύνσεως (growth economics). Τίποτε ὅμως ἔκτοτε δὲν ἔγινε τὸ ἄξιον λόγου ἐπὶ θεωρητικῶν ἐπιπέδου, ὅπως ἡ νομισματικὴ θεωρία συνδεθῆ μετὰ τὴν θεωρίαν τῆς μεγεθύνσεως. Ἡ πρακτικὴ ἀξία τῶν ἐρωτημάτων αὐτῶν καθίσταται ἐμφανῆς ἀκόμη καὶ εἰς τὰ πλαίσια τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς νομισματικῆς πραγματικότητος: ἀπόδειξις, ἡ σύγχυσις καὶ ὁ ἐρασιτεχνισμὸς ποὺ ἐπικρατοῦν εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ προβλήματος τῶν καταθέσεων - ἀποταμιεύσεως - προσφορᾶς χρήματος.

Ἐν τούτοις, αἱ ἀγαθαὶ σχέσεις μετὰ τὸν Keynes καὶ Robertson, ὡς γνωστόν, ἀργότερον διαταράχθησαν. Ἀμφότεροι ἦσαν ἠγετικοὶ οικονομολόγοι, τῶν ὁποίων

αί συμβολαί προδιέγραφον τὰς μελλοντικάς τάσεις ἐξελίξεως τῆς νομισματικῆς θεωρίας καὶ πολιτικῆς. Εἰς ὠρισμένην περίοδον, ἰδίᾳ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς General Theory, ὁ Keynes ἐπίστευεν ὅτι ὁ Robertson σκοπίμως ἠγγόνει καὶ ἐμάχεται τὰς ἐπαναστατικάς ἰδέας τὰς ὁποίας οὗτος ἀνέπτυσεν, ἐνῶ ἐξ ἀντιθέτου ὁ Robertson ἐπίστευεν ὅτι ὁ Keynes ἦτο ἐνοχος ὑπερβολῶν καὶ παρερμηνειῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ προεκάλουν δυσφήμισιν εἰς τὴν παραδεδομένην οἰκονομικὴν θεωρίαν. Ἡ ἔρις ἦτο τόσο ὀξεῖα ὥστε, ὡς γνωστόν, ἡ Economics Faculty εἰς τὸ Καϊμπριτζ διηρέθη εἰς δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα, ἀκόμη ὅσον ἀφορᾷ καὶ τὰς κοινωνικάς σχέσεις μεταξὺ τῶν.

Ἐκτοτε ὁ Robertson, ὅπως συχνὰ ἔλεγεν ὁ ἴδιος, κατεσπατάλησε τὸν καιρὸν τοῦ ἀντιμαχόμενος τὰς ὑπερβολὰς τῶν κεϋνσιανῶν δογμάτων, τὰ ὁποῖα εὐτυχῶς ἢ ἀτυχῶς ἀπὸ τοῦ πολέμου καὶ ἐντεῦθεν κατέστησαν μίᾳ νέᾳ ὀρθοδόξῃ τόσο εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνάλυσιν καὶ πολιτικὴν ὅσον καὶ τὴν ἀκαδημαϊκὴν διδασκαλίαν.

Ἐκ τῶν πολυαριθμῶν βιβλίων τοῦ θὰ σημειώσω ἰδιαιτέρως—διότι τοῦτο ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τὴν ὑποανάπτκτον διδασκαλίαν τῆς Οἰκονομικῆς ἐν Ἑλλάδι—τὸ τρίτομον Lectures on Economic Principles (1957 - 58). Οἱ νέοι οἰκονομολόγοι καὶ σπουδαστοὶ τῆς Οἰκονομικῆς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἤκουσαν ποτὲ εἰς τὰς αἰθούσας ἀκαδημαϊκῆς διδασκαλίας τὸ ὄνομα τοῦ Robertson, λόγῳ—μεταξὺ ἄλλων—τῶν ἐσφαλμένων προσανατολισμῶν τῆς ἀκαδημαϊκῆς οἰκονομικῆς διδασκαλίας, ἄς πλησιάσουν μὲ πλήρη ἐμπιστοσύνην τὰς ὡς ἄνω ἀκαδημαϊκὰς παραδόσεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι προῖον πολυετοῦς πείρας, διὰ νὰ κατανοήσουν τὴν θεμελιώδη λογικὴν τῆς οἰκονομικῆς σκέψεως.